

Radni materijal za učenike 2.1

Pojam dileme

Šta je dilema?

Dilema je situacija u kojoj smo suočeni s dvije mogućnosti, a moramo donijeti odluku. Svaka od njih ima posljedice koje ne želimo, ili koje ne možemo opravdati zbog važnih razloga, kao na primjer:

- moralne ili vjerske obaveze;
- očekivanja drugih (kako drugi očekuju da se ponašamo, npr. učitelji, učenici, braća, prijatelji ili predsjednici);
- zakonske odredbe (prava i dužnosti);
- poštivanje ljudskih prava;
- osobne veze s porodicom i prijateljima;
- finansijski razlozi (nužnost da štedimo novac, mogućnost da ostvarimo zaradu);
- praktični razlozi (podrška ili sprečavanje rješavanja teškog problema).

Kod dileme smo suočeni sa sukobom između principa ili ciljeva koji su nam jednako važni. Dileme se događaju u svakodnevnom životu, ali i politici. Političko odlučivanje se vrlo često mora baviti dilemama i svaka odluka ima dalekosežne posljedice. Stoga dilemu moramo rješavati definisanjem prioriteta – opredjeljivanjem za jedan cilj, istovremeno kršeći drugi. U nekim slučajevima moguće je napraviti kompromis.

Primjeri

Lenino obećanje

Lena ima osam godina. Voli se penjati na stabla i najbolja je penjačica u susjedstvu. Jednog dana pada sa stabla, ali ostaje neozlijeđena. Njen otac je vidio nezgodu i jako je zabrinut. Moli Lenu da mu obeća da se više nikada neće penjati. Lena obećaje i pruža ocu ruku da potvrdi obećanje.

Istog poslijepodneva nalazi se s prijateljicama. Paula, njena najbolja prijateljica, jako je zabrinuta. Njena mala maca popela se visoko na stablo i boji se sići. Nešto treba odmah učiniti, prije nego što maca padne sa stabla. Sva djeca znaju da je Lena najbolja penjačica, pa je Paula moli da joj spasi macu.

Međutim, Lena pamti obećanje koje je dala ocu. Šta da radi?

Zatvorenikova dilema

Dva osumnjičenika uhapsila je policija. Nema dovoljno dokaza za osudu, pa pošto su ih razdvojili, odlaze i jednom i drugom da im ponude istu stvar. Ako jedan svjedoči u korist tužilaštva protiv onog drugog (izda ga), a drugi i dalje šuti (sarađuje), izdajnik biva oslobođen, a šutljivi saučesnik dobiva zatvorsku kaznu u trajanju od 10 godina. Ako obojica nastave šutjeti, obojicu osuđuju na samo šest mjeseci zatvorske kazne za blažu optužbu. Ako se međusobno izdaju, svaki od njih dobiva petogodišnju zatvorsku kaznu. Svaki zatvorenik mora izabrati da li da izda drugog, ili nastavi šutjeti. Svakog od njih su uvjerali da drugi neće znati za izdaju prije okončanja istrage. Kako bi zatvorenici trebali postupiti?

(Izvor: http://en.wikipedia.org/wiki/Prisoner's_dilemma)